

Н. В. Бондарчук,
д. держ. упр., професор кафедри обліку і аудиту
А. М. Пугач,
к. т. н., доцент кафедри сільськогосподарських машин,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

N. Bondarchuk,
doctor of sciences from public administration, professor of Department Account and Audit
A. Pugach,
candidate of technical science, Associate Professor of the department of agricultural machines
Dnipropetrovs'k State Agrarian -Economic University

STATE REGULATION OF THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS: FOREIGN EXPERIENCE

У статті досліджено особливості державного регулювання розвитку сільських територій; сформульовано ключові напрями державної підтримки сільських територій на сучасному етапі.

In article features of state regulation of development of rural territories are considered; the basic directions of the state support of rural territories are formulated.

Ключові слова: державне регулювання, сільські території, спільна аграрна політика, механізми державного регулювання розвитку сільських територій.

Key words: state regulation, rural territories, Common Agriculture Policy, mechanisms of state regulation of development of rural territories.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Упродовж усього періоду незалежності України розвиток сільського господарства та сільських територій залишаються одними з основних пріоритетів економічної політики нашої держави. Цій проблематиці присвячено значну кількість наукових публікацій, а на урядовому рівні прийнято цілу низку програм, спрямованих на відродження українського села та підвищення ефективності функціонування вітчизняного АПК.

Водночас, на практиці більшість урядових заходів не дали очікуваного ефекту, а окремі позитивні тенденції нівелюються погіршенням соціально-демографічної ситуації на селі, посиленням монополізації аграрного ринку, тіньовим обігом земельних ресурсів тощо. Як наслідок, сільське господарство залишається одним із найбільш проблемних секторів вітчизняної економіки, інноваційні процеси на сільських територіях сьогодні перебувають у центрі уваги вітчизняних науковців, політиків, представників громадськості.

Натомість у країнах ЄС розвиток сільських територій забезпечує належний рівень життя їхніх мешканців, а економічні аспекти життєдіяльності європейського села відзначаються багатофункціональністю та сталим зростанням [3].

Це актуалізує необхідність проведення наукових досліджень, пов'язаних з пошуком фундаментальних причин низької ефективності втілюваних в Україні реформаторських рішень і дій з метою наближення рівня розвитку українських сільських територій до стандартів

ЄС. Такі дослідження мають стати основою для прогнозування тенденцій розвитку сільських територій нашої держави на середньо- та довгострокову перспективу, а також виступити надійним підґрунтям для прикладних механізмів реформування вітчизняного АПК та еволюції сільських територій України в контексті європейської інтеграції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання удосконалення системи управління сільськими територіями знаходиться у центрі уваги багатьох дослідників у галузі державного управління господарськими процесами: В. Галушко, Ю. Губені, О. Дацій, С. Кваша, М. Корецький, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мельник, О. Могильний, О. Мороз, Б. Пасхавер, В. Рябоконт, П. Саблук, А. Стельмашук, Н. Танклевська, М. Тульський, О. Царенко, А. Чупіс, В. Юрчишин, В. Яценко та ін. Враховуючи вагомий проведений дослідження, важливим питанням є дослідження іноземного досвіду державного регулювання розвитку сільських територій з метою виявлення головних недоліків держави щодо вказаного питання та окреслити можливі шляхи розвитку в Україні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження провідного європейського досвіду економічного розвитку сільських територій та проблеми його адаптації до умов сьогодення.

ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ

Фінансування сільського розвитку в Європі удосконалювалось протягом тривалого періоду (починаючи з 60-х рр. XX ст.) Спочатку було запроваджено Спільну сільськогосподарську політику (Common Agriculture Policy (CAP)), у межах якої встановлено єдині правила й механізми, які регулюють процес виробництва та продаж сільськогосподарської продукції в Європейському Союзі, з акцентом на сільський розвиток.

Метою CAP є: збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва за допомогою технічного прогресу й гарантованого раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва; вплив стандарту якості життя для сільськогосподарського співтовариства, зокрема збільшення приватного прибутку суб'єктів, що займаються сільським господарством; стабілізація ринків; забезпечення пропозиції на ринку.

Така політика визначила головну роль сільської економіки, яка ґрунтувалася на принципах визнання багатofункціональної ролі сільського господарства. Вона була спрямована на посилення конкурентоспроможності, гарантію захисту навколишнього середовища й диференціацію сільськогосподарської діяльності та визначення ефективних механізмів регулювання сільського розвитку.

Заходи щодо державного регулювання сільського розвитку було поділено на дві групи:

1) додаткові реформи 1992 року: ранній вихід на пенсію фермерів, захист навколишнього середовища й розвиток лісового господарства;

2) заходи направлені на підтримку сільських територій.

Фінансування діяльності CAP здійснювалось за рахунок коштів Європейського Сільськогосподарського Фонду Регулювання й Гарантії (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF)), який вважається субстанціональною складовою бюджету Співтовариства. Він був заснований у 1962 році, а у 1964 році фонд було поділено на 2 секції:

1. Секцію Регулювання (Guidance Section), що є одним зі структурних фондів, який фінансує структурні реформи у сільському господарстві й розвиток сільських територій (наприклад вкладення коштів у нове обладнання й нові технології).

2. Секцію Гарантії (Guarantee Section), який сприяє регіональному розвитку й скороченню нерівності в розвитку між територіями Європи [5].

14 липня 2004 року Європейська Комісія висунула новий пакет пропозицій, а саме запропонувала Регламенту Ради більш просту фондову систему підтримки сільського розвитку, за допомогою створення єдиного фондового й програмного механізму. Ним був Європейський сільськогосподарський фонд сільського розвитку (European Agriculture Fund for Rural Development (EAFRD)). У запропонований механізм також включалася діяльність фонду Співтовариства.

Цей механізм був опублікований у Постанові Ради (ЄС) № 1698/2005 від 20 вересня 2005 року, яке здійснює підтримку сільського розвитку за рахунок коштів Європейського фонду сільського розвитку (EAFRD). Постанова введена в дію із січня 2007 року [9]. В основі Постанови знаходяться загальні правила

Співтовариства з підтримки сільського розвитку, яке фінансується Європейським фондом сільського розвитку (EAFRD) та затверджені Постановою ЄС № 1290/2005.

Внаслідок прийняття Постанови ЄС № 1290/2005 у 2007 році створено два нових фонди, кожен з яких фінансував один з двох блоків CAP:

— Європейський аграрний фонд гарантій (European Agricultural Fund for Guarantee, EAFG) для виконання заходів першого блоку;

— Європейський аграрний фонд сільського розвитку (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD) для виконання заходів другого блоку.

Діяльність Фонду здійснюється на державному, регіональному та на місцевому рівнях у рамках пріоритетів Європейського Співтовариства.

Також Постанова визначає цілі сільського розвитку й структуру управління. Діяльність Фонду спрямована на досягнення трьох цілей, які пов'язані з трьома головними напрямками сільського розвитку Європейського Співтовариства: посилення конкурентоспроможності в сільському й лісовому господарстві як спосіб підтримки реорганізації; збільшення функції захисту навколишнього середовища як спосіб підтримки управління територіями; поліпшення якості життя в сільській місцевості й здійснення підтримки економічної діяльності.

Як бачимо, напрям "поліпшення якості життя" посідає третє місце й не має першорядного пріоритету у політиці ЄС. Це обумовлено тим, що європейський рівень життя є досить високим. Отже, таке виділення пріоритетів для України нині є неприйнятним, адже рівень життя в Україні є далеким від європейського.

У 2005 році Європейська комісія відновила Лісабонську стратегію ЄС. У Лісабонському процесі центральне місце посідає розвиток сільських районів, який є ключовим інструментом для реструктуризації сектора сільського господарства, а також сприяння диверсифікації та впровадження інновацій у сільській місцевості.

Регламент ЄС 1698/2005 визначив основні рамкові заходи фінансування політики сільського розвитку на новий програмний період 2007—2013 роки. Допомога здійснюється на принципах взаємодоповнюваності, узгодженості та відповідності [9].

Беручи до уваги політичні пріоритети на рівні Європейського Співтовариства, Рада розробляє основні стратегічні напрями сільського розвитку для визначення пріоритетних напрямів. Кожна держава-член ЄС повинна розробити Національний стратегічний план, що містить у собі спеціальні цілі й рівні підтримки за рахунок коштів Фонду й інших фінансових ресурсів.

Виконання Національних Стратегічних Планів здійснюється на основі програм сільського розвитку відповідно до пакету заходів, які згруповані за певними специфічними напрямками, що відзначено в Главі IV Постанови.

У кожній програмі представлена стратегія на період з 01 грудня 2007 року по 31 січня 2013 року, що включає аналіз ситуації, визначення й вибір пріоритетних напрямів, і очікувані (передбачувані) ефекти. Також передбачаються обов'язкові заходи для кожного головного напрямку. Перелік фінансування складався відпо-

відно до програми.

У цей час у Європейському Союзі фінансова підтримка сільського розвитку здійснюється з фондів: Guidance Section (Секція Регулювання), Guarantee Section (Секція Гарантії), SAPARD (Програма по підтримці сільського розвитку), TRDI (Тимчасовий інструмент сільського розвитку — Temporary Rural Development Instrument).

За даними моніторингу сільського розвитку в ЄС з 2000 по 2006 роки було виділено 64,4 млрд євро. З них за сім років фактичні витрати склали 84,6 % від планового показника. А на 2007—2013 рр. доля цієї статті видатків знизилась до 34 % [2]. У 2013 р. витрачено на підтримку сільського господарства 32 %. Натомість збільшено видатки на регіональну політику (у 1988 р. витрати складали 17 % бюджету ЄС, а у 2013 р. їх збільшено до 36 %), зокрема кошти скеровані на розвиток сільських територій.

Зважаючи на вимогу громадськості щодо прозорості витрат коштів бюджету ЄС, було прийнято Постанову Ради № 259/2008, яка зобов'язує країни-члени щорічно до 30 квітня публікувати інформацію щодо отримувачів грошей з EAGF та EAFRD, включаючи персональну інформацію щодо кожного бенефіціара та розмір отриманого ним платежу [1].

Що стосується фінансової підтримки сільського розвитку в країнах ЄС, то найбільша частка коштів на сільський розвиток приходить на Польщу (рис. 1). З 2007 по 2013 роки з усіх фондів на підтримку сільського розвитку було виділено 90,98 млрд євро, що становить 15,6 % від загального обсягу коштів по всіх Країнах ЄС.

2 і 3 місце займає Італія (9,12 %) і Німеччина (8,9 %), відповідно. Саме останнє місце — Мальта (обсяг фінансування 0,07 млрд євро за 7 років).

Незважаючи на загальні цілі політики стійкого розвитку сільських територій і сільського господарства, різні країни дотримуються різних пріоритетів, цілей і методів здійснення. Ці розходження відображають історію й суспільство кожної країни, ступінь важливості аграрного сектора, віддаленість сільських територій, підприємницької культури й інших факторів, які впливають на розвиток сільських територій.

Що стосується державної підтримки, то в різних країнах приймаються різні заходи. Так, у Норвегії політичні заходи з підтримки розвитку сільських територій зводяться до податкової диференціації та схем розподілу доходів на рівні місцевих органів влади. У Польщі здійснення допомоги уряду щодо розвитку сільських територій провадиться через:

- форму пільгового кредитування (для закупівлі землі, реалізації інвестицій у сільському господарстві тощо);
- надання безпроцентних позик (фінансування не-сільськогосподарської діяльності);
- спільне інвестування (підтримка й створення інфраструктури);
- субсидування (підтримка біологічної варіативності й створення каналів реалізації продукції);

Таблиця 1. Розподіл видатків бюджету CAP ЄС, млрд євро за цінами 2004 р.

Видатки	Роки							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Сільське господарство (Розділ 1)	43,7	43,5	43,7	43,3	43,0	42,7	42,5	42,3
Розвиток сільської місцевості (Розділ 2)	12,3	13,7	14,2	14,7	14,9	15,1	15,3	15,5
Усього	56,0	57,2	57,9	58,0	57,9	57,8	57,8	57,8
Питома вага у загальних видатках бюджету, %	46,4	42,8	41,7	40,5	39,5	38,5	37,5	36,5

Складено на основі [11].

— скорочення податків (для створення робочих місць).

Крім того, застосовується фінансова схема компенсації добровільної роботи фермерів по захисту навколишнього середовища.

В Угорщині існує система використання грантів і субсидій, де гранти, спрямовані на регіональний розвиток декільком міністерствам і органам влади на різних рівнях і пропонує форми підтримки через їхні фінансові ресурси.

У Фінляндії Місцева Програма Сільського Розвитку (Local Initiative Rural Program) є новим інструментом фінансування, у якому до 50 % витрат припадає на Міністерство Сільського й Лісового Господарства, а інша частина фінансування здійснюється за рахунок приватних або муніципальних джерел.

У деяких державах існують механізми фінансового вирівнювання для більш справедливого розподілу капіталу на основі існуючих потреб. В Австрії застосовується механізм розподілу фінансових коштів від малих до великих за розміром територій. У Данії гранти розподіляються між округами й муніципалітетами. У Норвегії даний механізм заснований на використанні доходу місцевих органів влади. У Канаді передача фінансових коштів відбувається з багатих областей до більш бідних (з умовою, що вони є переважно сільськими). У Швеції одержують трансферти лише муніципалітети, які мають певні сільські структурні проблеми. У Греції платежі спрямовані до відстаючих областей або до зон, які включені до сфери впливу сільськогосподарської політики загального ринку й схем стимулювання розвитку аграрного сектора. У Чехії відсутня система передачі трансфертів, але Міністерство фінансів рекомендує щороку виплачувати регіональну субсидію менш розвиненим регіонам у вигляді компенсації. У США розмір бюджетних коштів для програм фінансового вирівнювання не враховується [12].

Окрім того, у нормативних документах також визначено основні напрями аграрної політики, а саме: агроекологія; ранній вихід фермерів на пенсію; відновлення лісових масивів; підтримка районів з менш сприятливими умовами для сільського господарства й районів з екологічними обмеженнями; поліпшення стану земель; створення служб допомоги фермерам і служб зовнішнього управління фермами; збут якісної сільськогосподарської продукції; відновлення й розвиток села, захист і збереження сільської спадщини; диверсифікованість сільськогосподарської діяльності та діяльності, яка є близькою до сільськогосподарської, з метою забезпечення множинних або альтернативних джерел доходу; управління водними сільськогосподарськими ре-

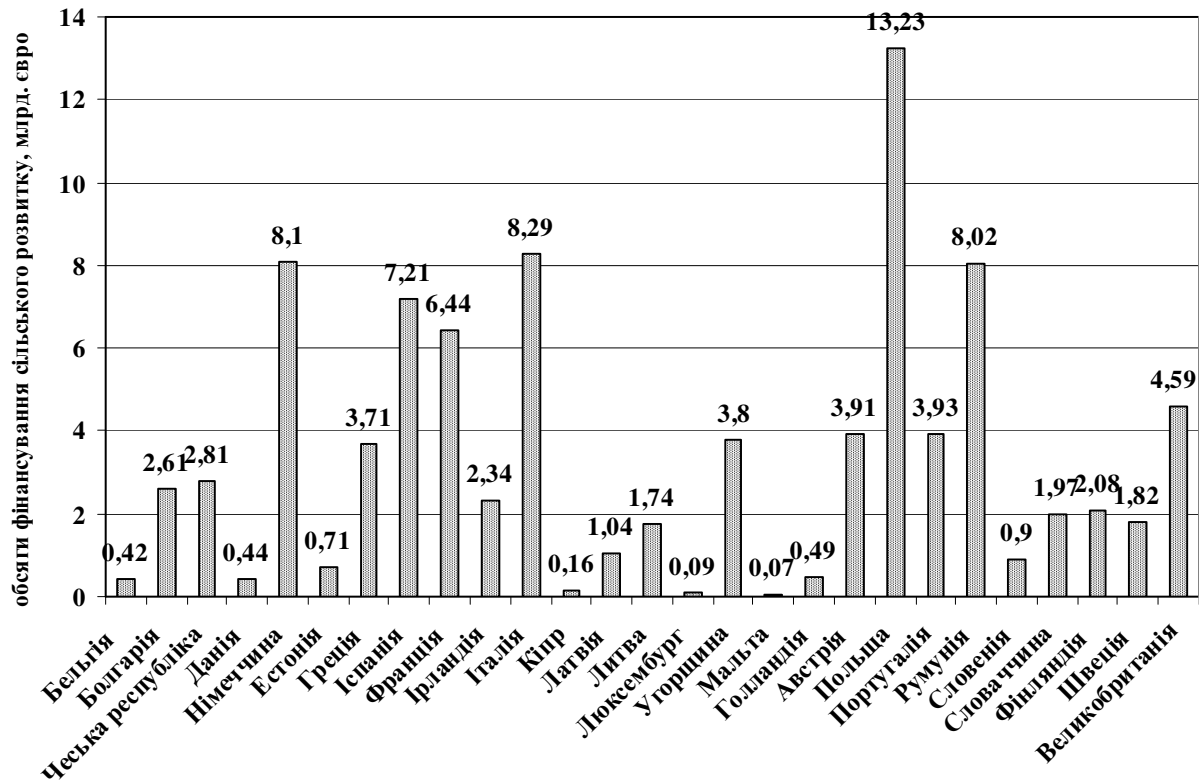

Рис. 1. Розподіл країн ЄС за обсягами державної підтримки за 2007–2013 роки

Складено на основі [11].

сурсами; розвиток і удосконалення інфраструктури, що пов'язана з розвитком сільського господарства; стимулювання туризму й народних промислів; захист навколишнього середовища та збереження ландшафтів; відновлення потенціалу сільськогосподарського виробництва, порушеного природними стихіями й здійснення заходів щодо захисту від стихійних лих.

Також дані нормативні документи регламентують порядок і розміри інвестиційної допомоги, яка спрямована на залучення в сільське господарство молодих фермерів та відповідно їх навчання, виплату компенсацій з використання земель у районах з несприятливими умовами, удосконалення умов переробки й збуту сільськогосподарської продукції, підтримці, збереженню й розширенню лісового господарства, стимулюванню адаптації й розвитку сільської місцевості.

Основною метою інвестиційної допомоги є "модернізація сільських володінь і удосконалення їхньої життєдіяльності" (ст. 18). У додатку до закону № 1698/2005 наведено основні розміри фінансових виплат на підтримку й розвиток сільського господарства [9].

Так, розмір фінансової допомоги, яка пов'язана з облаштуваністю молодих фермерів становить 55000 євро. Максимальний розмір допомоги, що виплачується внаслідок раннього виходу на пенсію, становить 18000 євро на одного отримувача. Компенсаційні виплати встановлено в межах від 40 до 200 євро в розрахунку на 1 га площі, яка використовується у сільськогосподарських цілях. Для районів з екологічними обмеженнями встановлено розмір компенсаційних виплат у сумі 200 євро на 1 га. Слід зазначити, що мінімальна компенсаційна виплата може бути зменшена з урахуванням географічної ситуації й економічної структури во-

лодінь на окремих територіях щоб уникнути перевитрати коштів.

Інвестиційна підтримка, яка пов'язана з агроекологічною спрямованістю здійснюється шляхом диференціації земель. Так, наприклад, підтримка земель, зайнятих однолітніми культурами, становить 900 євро на 1 гектар. Для земель, зайнятих спеціальними багаторічними культурами, розмір фінансової підтримки становить 450 євро на гектар. При використанні земель в інших цілях — 200 євро на 1 гектар.

Підтримка лісового господарства є невід'ємною частиною розвитку "економічної, екологічної й соціальної функції лісу в сільській місцевості" (ст. 29 п. 1). У Законі ЄС передбачена компенсація втрат доходів від використання земель під лісові насадження. При здійсненні заходів, спрямованих на створення або відновлення лісових насаджень, виникають певні витрати. Цим законом встановлено максимальний розмір компенсації, пов'язаної з втратою доходів, що становить для фермерів і їхніх асоціацій 725 євро на 1 га, а для будь-яких інших приватних осіб — 185 євро на 1 га.

Також регламентуються розміри й умови здійснення державної допомоги відповідно до заходів, спрямованих на сільський розвиток, у рамках чинного закону (від обсягу інвестицій 40 % і 60 % — для регіонів з найменш сприятливими умовами). Перевищення розмірів є неприпустимим. Можливе перевищення розміру допомоги лише в тому випадку, коли інвестиції здійснюються молодими фермерами (процентне співвідношення від обсягу інвестицій складають 45 % і 55 % — у регіонах з найменш сприятливими умовами).

Крім того, особливе місце займає державна допомога країн-членів ЄС. Так, державна допомога як дже-

рело додаткового фінансування затверджується Комісією, як частина програми по підтримці сільського розвитку. У цьому випадку держави-члени ЄС можуть подавати на затвердження рамкові закони, що є частиною комплексу програм сільського розвитку відповідно до закону ЄС [9].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновки, що справжній Закон ЄС по підтримці сільського розвитку спрямований на:

- 1) створення робочих місць і сприятливих умов для сільськогосподарської діяльності;
- 2) диверсифікованість сільського господарства;
- 3) забезпечення екологічної безпеки й поліпшення природно-екологічних умов;
- 4) збереження культури сільськогосподарського виробництва й спадщини;
- 5) направлені на узгодження розподілу фінансових ресурсів Європейського Сільськогосподарського Фонду Регулювання й Гарантії з підтримки й розвитку сільського господарства.

Необхідно відзначити чіткість і цілісність заходів щодо сільського розвитку, які регламентовані нормативними документами ЄС.

Зокрема у положенні 1 Коркської декларації, визначені пріоритети сільського розвитку. "Стійкий сільський розвиток повинен стати фундаментальним принципом, що буде підтримувати всю аграрну політику. До таких цілей відносяться: зміна напрямку міграції сільського населення на позитивний, боротьба з бідністю, створення робочих місць у сільській місцевості та рівних можливостей для сільських і міських жителів, задоволення потреби громадян у підвищенні якості життя, здоров'я, безпеки, особистого розвитку, підвищення рівня добробуту сільських жителів" [12]. Також у рамках даного положення був визначений принцип збереження та підвищення якості навколишнього середовища в сільській місцевості.

Одним з напрямів сільського розвитку є розвиток несільськогосподарських видів діяльності в сільській місцевості (рекреація, створення музеїв традиційного сільського господарства, розвиток туризму й т.д.). Так, наприклад, у Франції створені Французькі регіональні природні парки, які є інструментом політики розвитку сільських територій, що мають певну унікальність і багату природну й культурну спадщину. Даний інструмент дозволяє об'єднати позитивні фактори з економічним розвитком сільської місцевості.

Головною метою створення таких парків є захист та управління природною спадщиною, внесення вкладу в планування використання земельних ресурсів і гармонічний економічний розвиток сільської місцевості зі здійсненням дослідницьких проектів. Створення таких парків також вирішує проблему зайнятості сільського населення.

У 2014 році вступили в силу нові правові норми для політики розвитку сільського господарства (CAP). Після напружених перемовин між Радою та Європейським Парламентом, політична угода з юридичних пропозицій, яка була висунута Комісією у 2011 році, буда досягнута наприкінці 2013 року.

Після реформи політика розвитку сільського господарства повинна:

— сприяти підвищенню конкурентоздатності сільського господарства;

— гарантувати якісне управління природними ресурсами та охорону навколишнього середовища;

— досягнути рівномірного територіального розвитку економіки сільського господарства, включаючи створення робочих місць.

Для того, щоб бути більш ефективною політика розвитку сільського господарства:

— буде більш скоординована з іншими фондами ЄС;

— буде мати укріплені стратегічний програмний процес;

— перегляне комплекс необхідних заходів.

Держави-члени ЄС будуть продовжувати проектувати власні щорічні програми у відповідності з потребами власних сільських територій. Такі програми будуть софінансовані з національними конвертами.

Зроблено істотні поправки і зміни щодо адміністрування і інструментарію аграрної політики за двома структурними блоками CAP: першим — щодо регулювання ринку (введені обмеження на максимально можливий обсяг виплат на сільськогосподарське підприємство в рік, при визначені розміру субсидій буде враховуватись кількість робочих місць) і другим — щодо підтримки сільського розвитку (сприяння передачі знань і інновацій у сільському і лісовому господарстві та у сільській місцевості; підвищення і життєздатності всіх видів господарювання; сприяння організації продовольчого ланцюга постачання і управління ризиками у сільському господарстві; відновлення, збереження і зміцнення екосистем, які залежать від сільського і лісового господарства; стимулювання ефективного використання ресурсів; сприяння соціальної інтеграції, скороченню бідності і економічному розвитку в сільських районах.

Для реалізації цих пріоритетів намічено 20 основних заходів, зокрема: підтримка сільського господарства, "що базується на знаннях"; додаткова підтримка (до 3 тис. євро) фермерів, які отримують сертифікат на якість продукції, яку виробляють; підтримка "організованого сільгоспвиробництва" з кращою ринковою позицією (організацій продуцентів, "коротких" збутових ланцюгів тощо).

ВИСНОВКИ

Іноземна практика показує, що для розвитку сільських територій необхідна узгодженість між політичними інститутами, дії яких спрямовані на сільський розвиток. Крім того, відкрито новий розвиток сільської політики з виконанням програм, заснованих на інтегрованій територіальній політиці, головний компонент якої є процесом адміністративної децентралізації регіонів і муніципалітетів.

Спільна аграрна політика на всіх етапах її формування і розвитку охоплювала, насамперед, систему ринкового регулювання та ціноутворення. Спочатку вона стимулювання нарощення обсягів сільськогосподарського виробництва, а пізніше — його стримування.

Нині існуюча політика завдяки зусиллям держав Євросоюзу базується на таких основних принципах: розвиток фермерських господарств сімейного типу; багатофункціональній ролі галузі в національній еко-

номіці; захисті доходів товаровиробників від природних та ринкової стихій.

На 2014—2020 роки висунуто три основні цілі аграрної політики: 1) життєздатне виробництво продовольства; 2) стале використання природних ресурсів і пом'якшення наслідків зміни клімату; 3) збалансований сільський розвиток.

Отже, вивчаючи досвід ЄС, можна зробити висновок про ефективне інституційне забезпечення цього процесу. Насамперед, це стосується Спільної аграрної політики ЄС та інструментів, які забезпечують її ефективну реалізацію, а також механізмів фінансування програм сільського розвитку, засобів реалізації інфраструктурних проектів у сільській місцевості, характерних особливостей успішної діяльності численних інституцій, орієнтованих на розвиток сільських територій ЄС, а також його окремих країн і регіонів.

Література:

1. Губені Ю. Е. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики / Ю.Е. Губені / Економіка України. — 2007. — № 4. — С. 62—70.
2. Зінчук Т.О. Суспільні блага та сільській розвиток: політика Євросоюзу і України / Зінчук Т.О. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vadyba.asu.lt/8/10.pdf>
3. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України [Монографія] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В.В. Борщевський. — Львів, 2012. — 216 с. (Серія "Проблеми регіонального розвитку").
4. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України (аналітична доповідь). — К.: НІСД, 2011. — 19 с.
5. Структурні фонди та Фонд гарантування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://europa.dovidka.com.ua/s.html#_Structural_Funds_and
6. Чужиков В. Модернізація аграрної політики ЄС / В. Чужиков, О. Вінська [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://iepjournal.com/journals/14-15/2011_5_Chuzhikov-Vinska.pdf
7. Official Journal of the European Union: Commission Decision 2009/379/EC [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:278:0062:0064:EN:PDF>
8. Official Journal of the European Union: Commission Decision 2009/373/EC [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=en&DosId=198493
9. Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ec.europa.eu/agriculture/rurdev/leg/index_en.htm
10. Commission Regulation (EC) No 1974/2006 of 15 December 2006. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.mapam.ro/pages/dezvoltare_rurala/R19742006en.pdf
11. The New Rural Paradigm Policies and Governance, OECD Report, 2006 — P. 25—26.
12. Rural Development Policy 2007-2013. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.ec.europa.eu/agriculture/rurdev

13. Rural Development in the European Union — Statistical and economic information — 2013 [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/2013/index_en.htm

References:

1. Gubeni, J. E. (2007), "Development of rural territories: some aspects of the European theory and practice", *Economy of Ukraine*, vol. 4, pp. 62—70.
2. Zinchuk, T.O. (2013), "Public Goods And Rural Development: Policy Of European Union and Ukraine", [Online], available at: <http://vadyba.asu.lt/8/10.pdf> (Accessed 4 April 2014).
3. Borschevskyy, V.V. Prytula, X.M. Krupin, V.E. Kulish, I.M. and Zlydnyk, J.R (2012), *Rozvitok silskih teritoriy v sistemi evrointegratsiynih prioritetiv Ukrainy* [Development of rural territories in system of eurointegration priorities of Ukraine], Lviv, Ukraine.
4. NISD (2011), *Spilna Agrarna politika Evropeyskogo Sojusu: mozhlivosty ta vikliki dlja Ukrainy* [Common Agricultural Policy of the European Union: opportunities and challenges for Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.
5. The site Of Europa Dovidka (2006), "Structural Funds and Cohesion Fund", available at: http://europa.dovidka.com.ua/s.html#_Structural_Funds_and (Accessed 4 April 2014).
6. Chuzhikov, V. and Vinska, O. (2011), "Modernization of EU agricultural policy" available at: http://iepjournal.com/journals/14-15/2011_5_Chuzhikov-Vinska.pdf (Accessed 4 April 2014).
7. The site of EUR-Lex Access to European Union Law (2009), "Official Journal of the European Union: Commission Decision 2009/379/EC", available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:278:0062:0064:EN:PDF> (Accessed 4 April 2014).
8. The official site of Agriculture and Rural Development (2009), "Official Journal of the European Union: Commission Decision 2009/373/EC", available at: http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=en&DosId=198493 (Accessed 4 April 2014).
9. The official site of Agriculture and Rural Development (2006), "Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005", available at: www.ec.europa.eu/agriculture/rurdev/leg/index_en.htm (Accessed 4 April 2014).
10. The site of EUR-Lex Access to European Union Law (2007), "Commission Regulation (EC) No 1974/2006 of 15 December 2006", available at: www.mapam.ro/pages/dezvoltare_rurala/R19742006en.pdf (Accessed 4 April 2014).
11. OECD (2006), *The New Rural Paradigm Policies and Governance*, OECD Report, Paris, France.
12. The official site of Agriculture and Rural Development (2007), "Rural Development Policy 2007—2013", available at: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/rurdev2007/en_2007.pdf (Accessed 4 April 2014).
13. The official site of Agriculture and Rural Development (2013), "Rural Development in the European Union — Statistical and economic information — 2013", available at: http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/2013/index_en.htm (Accessed 4 April 2014).

Стаття надійшла до редакції 23.04.2014 р.